

ja maahanmuuttovaltioiden välisille yhteistyöhankkeille. Sen tähden ei ole pelkäämään omien kansallisten etujemme kannalta välttämätöntä, että em. työryhmän työskentelyä valmistellaan Suomen taholta erityisellä huolella.

Euroopan teollisuusvaltiot eivät vaine taloudellista lähitulevaisuuttaan vaarantamatta luopua 12--14 miljoonasta ulkomaisesta työntekijästään. Näin ollen - vaikka joukkoliikenedinnän aika olisikin nyt päättymässä - siirtolaisuutta tuskin voitaisiin luonnehtia pelkäksi välivaiheeksi maanosamme taloushistoriassa. Miten välttämättömäksi työvoiman kansainvälinen liikkuvuus vastaisuudessa koetaan, riippuu puolestaan paljolti siitä, kykenevätkö teollisuusmaat ja vähemmän kehittyneet maat saamaan aikaan teollista ja kaupallista yhteistoimintaa molemmipuoliseksi hyödykseen.

SIIRTOLAISUUS VÄESTÖPOLIITTISILLA PÄIVILLÄ

Kansallisia väestöpoliittisia ongelmiamme - työvoimapulaa, alhaista syntyvyyttä, väestön alueellista ja ikärakenteellista epätasaisuutta sekä suhtautumista siirtotyövoimaan - tarkasteltiin kansainvälisten taustatietojen valossa Väestöliiton järjestämillä väestöpoliittisilla päivillä Finlandia-talossa 7 - 8.10.1974. Kaksipäiväinen tapahtuma oli suomalainen vastine YK:n väestövuoden merkeissä pidetylle Bukarestin väestökongressille.

Myös Suomen väestöpoliittisilla päivillä oli siirtolaisuus keskeinen aihe. Julkaisemme siirtolaisuutta - myös maan sisäistä muuttoliikettä - koskevat puheenvuorot joko referoituina tai suorina lainauksina. Projektinjohtaja Altti Majavan siirtolaisuuteen keskittynyt puheenvuoro on julkaistu erillisessä.

Prof. KAI SIEVERS totesi muuttoliikkeen Ruotsiin ja kasvukeskuksiin olleen niin nopeata, että erilaisten kitkailmiöiden syntyminen on ollut välttämätöntä. Maassamuutto ja maastamuutto vaativat sopeutumista sekä muuttajilta että jäljellejääneiltä, koska mm. muuton seurauksena myös jäljelle jääneen ympäristön taloudellinen,

sosiaalinen ja psykologinen laatu muuttuu. Prof. Sievers viittasi myös siirtolaisten mielenterveydellisiin häiriöihin, jotka johtuvat identiteetin heikosta kehittymisestä silloin kun asuinpaikan muutos on johtanut lähtötilannetta huonompiin elämäntiloihin ja totesi yleisesti, että muuttaneiden elämän edellytyksiä ja vaikeuksia on tutkittu riittämättömästi.

Opetusministeri MARJATTA VÄÄNÄNEN viittasi myös mahdolliseen siirtolaisten menetykseen: "Kun voimakkaasta teollistumisesta ja palveluelinkeinojen kasvusta huolimatta oma maa ei ole pystynyt riittävästi kuluneen vuosikymmenen aikana työllistämään kansalaisia, etenkin maataloudesta on siirtynyt suuret määrät suomalaisia siirtolaisiksi Ruotsiin, muut maalta pakenevat ovat sijoittuneet teollisuus-Suomeen. Kaikille näille muutto on merkinnyt siirtymistä totunnaisesta elämänympäristöstä outoihin oloihin ja samalla usein oman identiteetin menetystä."

Tekn.lis. JUHA TALVITIE Seutus suunnittelun Keskusliitto:

"Tapahtunut elinkeinorakenteen muuttuminen ja siitä johtunut työpai-kojen alueellinen uudelleenryhmittäminen, syntyvyyssükujen merkittävä aleneminen, sisäinen muuttoliike sekä siirtolaisuus seurannaisvaikutuksineen asetti vat eriläätisen yhteiskuntasuunnittelun kasvavien vaikeuksien eteen Varsinkin ns. vähenevän väestön maakunnat ja kunnat joutuivat suuren huomion kohteeksi.

Mennyt kehitys on kuitenkin opettanut, että monetkin nimenomaan väestölliset muutokset saattavat olla nopeita ja ennalta arvaamattomia. Tästä johtuu, että erilaatuisessa suunnittelussa pitkän tähtäyksen kehittämiskaavailujen rinnalla on kaiken aikaa seurattava myöskin tapahtuvaa kehitystä ja oltava valmiit puuttamaan ajankohtaisten ongelmien ratkaisuun. Erityisesti tällöin onkin korostettava ns. seurannan merkitystä ja alan tutkimustoiminnan jatkuvaa tehostamista."

Pääministeri KALEVI SORSA puhui suomalaisen väestöpolitiikan vaihtoehtoista ja keskittyi voimakkaasti siirtolaisuuteen:

"Näkyvin ongelmamme 60-luvun lopulla ja 70-luvun alussa olikin juuri maastamuutto. Maastamuuttoon ei meillä niinkään vaikuttanut oma suhdannekehityksemme kuin Ruotsin työmarkkinoiden imu. Tämä taas merkitsee haastetta teollisuudelle. Ilman tuottavuuden kasvua teollisuudessa ja parempaa palkkatasoa emme voi pitemmän päälle taata tämänhetkisen myönteisen tilanteen jatkumista.

Valtiovalalta tämä myös vaatii työntekijöiden tarpeita vastaavaa sosiaali- ja

palkkapolitiikkaa.

Maastamuuton rinnalla koimme 60-luvulla voimakkaan muuttoliikkeen maan sisällä. Alueellisen eriarvoisuuden kärjistyminen, syrjäseutujen autioituminen ja asutuskeskusten ruuhkautuminen, vaikutti luonnollisesti myös perheenmuodostukseen. Tasapainoinen aluepolitiikka onkin perheiden sosiaalisen turvallisuuden kehittämisen keskeinen edellytys.

Yhteiskunnallisen kehityksen turvaaminen edellyttää määrätietoista väestöpolitiikkaa. Ainoastaan takaamalla väestön tasapainoisen uudistumisen voimme luoda puitteet eri yhteiskuntalohkojen kehittämislle, so. tasapainoiselle aluepolitiikalle, sosiaalipolitiikalle, kulttuuripolitiikalle jne.

Ruotsissa oleva suomalainen työvoima nähdään myös luonnollisena reservinä. Lähes jokainen ruotsinsuomalainen pohtinee ajoittain paluuta Suomeen. Useimmat han ovat Ruotsiin muuttaessaan pitäneet oloaan Ruotsin työmarkkinoilla määrällä- kaisena tai tilapäisenä. Mitä pitemmäksi Ruotsissa olo muodostuu, sitä enemmän henkilökohtaisia syitä jäädä Ruotsiin syntyy, samalla kun siteet Suomeen vastaa- vasti heikkenevät. Suurimpana paluun esteenä on tänään asuntopula ja asumisen hinta. Palkkaero ei läheskään aina ole ratkaiseva, mikäli muut keskeiset perheen ja yksilön viihtymiseen vaikuttavat tekijät saadaan maassamme kuntoon. Tärkein- tä tietenkin on johdonmukaisella politiikalla pyrkiä poistamaan ne syyt, jotka ovat johtaneet maastamuuttoon, ts. nostamaan palkkatsoa, parantamaan asunto- oloja jne. Ei kuitenkaan vaikuta todennäköiseltä, että Ruotsiin muuttaneet suo- malaiset suuressa määrin palaisivat kotimaahansa. Ruotsissa asuva suomalaisväes- tö ei näin ollen ole mikään työmarkkinaongelmiemme kertaratkaisu.

Lisäkeinona työvoimapulan lieventämiseksi on usein mainittu vierastyövoiman maahantuonti. Hallituksen piirissä ei vielä ole määritelty lopullista kantaa siir- työvoiman käyttöön. Henkilökohtaisesti suhtaudun kuitenkin suurin varauksin työvoiman tuontiin. Monet inhimilliset, sosiaaliset ja sivistykselliset seikat pu- huvat senkaltaisen kasvustrategian puolesta, joka rakentuu ensisijassa omien työ- voimaresurssien käytölle.

Suomalaisella väestöpolitiikalla on olemassa vaihtoehtoja. Tavoitteeksi tulee ottaa tasapainoinen väestörakenteen uudistaminen. Siirtyminen kasvavasta väes- töstä stabiiliin väestöön aiheuttaa luonnollisesti sopeutumisongelmia työmarkkinoilla.

Kuitenkin tuotantotoimintamme on lähivuosisikymmeninä sopeuduttava tilanteeseen, jossa työvoiman määrä ei kasva ja jossa aikaa myöten ei myöskään alkutuotannosta vapaudu työvoimaa. Syntyvyyden olennainen nousuhan vaikuttaisi työvoiman tarjontaa nostavasti noin kahdenkymmenen vuoden viiveen jälkeen. Työvoiman riittävyysongelmia ei ole syytä pyrkiä ratkaisemaan vierastyövoimaa tuomalla. Toisaalta on kaikin käytettävissä olevin keinoin pyrittävä vähentämään maastamuuttoa. Vaikka tavaravaihto maailmassa jatkuvasti kasvaneekin, Suomen ei tulisi myydä työvoimaansa tai ostaa työvoimaa ulkomailta. Suomalaisen yhteiskunnan luonteeseen ei saa kuulua ihmisten kauppaaminen."

SAK:n puheenjohtaja NIILLO HÄMÄLÄINEN:

"Viime vuosikymmenen lopulla ja vuosikymmenten vaihteessa oli maastamuuttoa erityisen voimakasta. Tämä johtui suureksi osaksi elinkeinorakenteen voimakkaasta muutoksesta, mutta tärkein syy lienee kuitenkin se, että Ruotsissa katsottiin olevan huomattavasti paremmat mahdollisuudet tulla toimeen. Mikäli meillä ei pystytä huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta, toimeentulosta ja viihtyvyydestä sekä työssä että yhteiskunnassa, on varmaa, että tilaisuuden tullen maastamuutto edelleen voimistuu. Virallisten arvioiden mukaan paluuvoitto kuluvan vuoden osalta tulee olemaan jonkun verran yli 2000 henkeä. Eräät merkit viittaavat kuitenkin siihen, että tulos voi osoittautua huomattavasti heikomaksi. Jo kotimaahan palanneetkin saattavat uudestaan palata Ruotsiin syyttäen Suomen mieletöntä inflaatiovauhtia ja erityisesti asumiskustannusten nousua. Tällä hetkellä jo maassamme vallitsee eräillä aloilla ja alueilla, jopa eräillä kehitysaluepaikkakunnillakin pula ammattitaitoisesta työvoimasta. Eräät ovat esittäneet parannuskeinoksi ulkomaisen työvoiman maahantuontia. Seurauksena Suomi harjoittaisi sekä työvoiman tuontia että vientiä. Työvoiman tuonti vapauttaisi Suomen päättökentekijät toimimasta Suomen oman työvoiman maassapysymisen turvaamiseksi. Koneisiin investoidaan jatkuvasti, mutta investoinnit näiden koneiden käyttäjiin laiminlyödään. Jo ennen kuin maastamuutto alkoi saada todella vakavia mittasuhteita todettiin SAK:n taholta kuten tänäkin päivänä: jokaiselle suomalaiselle työntekijälle jatkuvasti turvattu työ omassa maassa, siitä kunnan palkka, joka vastaa muiden maiden reaali palkkatasoa ja jokaiselle kunnan koti. Näitä edellytyksiä ei ole ajoissa täytetty ja sosiaalipolitiikassakin on suhtauduttu

varsin kitsaasti aktiivisen ja nuoren väestönosan tarpeisiin. Lääkkeet voimassa olevaan tilanteeseen pitää siten löytää muualta kuin ulkomaisen työvoiman maahan tuonnista. Tarvitaan työväestölle myönteisempää talous- ja sosiaalipolitiikkaa, sekä sellaisia muutoksia työympäristössä, jotka mahdollistavat viihtyvyyden myös työelämässä.

Samalla kun työvoimapulaa potevien alojen työnantajat viittaavat työvoiman tuonnin mahdollisuuteen, joutuu suuri määrä työntekijöitä enenaikaiselle eläkkeelle työympäristön vajavaisuuksien vuoksi. Nekkään, jotka on tavalla tai toisella uudelleen kuntoutettu työelämään, eivät ole tähän mennessä kyenneet saamaan itselleen riittävästi työpaikkoja. Tässä suhteessa meillä on myös paljon tehtävää."

STK:n toiminnanjohtaja TIMO LAATUNEN:

"Vuosisadan vaihteen kumminkin puolin ajoittuneitten Amerikan siirtolaisuusaaltojen katsottiin keventävän maahan jäävien toimeentuloehtoja. Sotien jälkeisen Ruotsin siirtolaisuuden nähtiin myös pitkään lievittävän omia työttömyysongelmiamme. Omina aikoinaan nuo näkemykset olivatkin pitkälti perusteltavissa jos kohta ne tämän päivän näkökulmasta ovatkin olleet lyhytnäkisiä ratkaisukeinoja. Tilanne on perinpohjaisesti muuttunut. Sanoisinko, että kuvan käänttöpuoli on kiepsahtanut esiin: väestö ei enää kasva eikä työvoima riitä.

Syntyvyyden jatkuva aleneminen ja voimakkaiden siirtolaisuusaaltojen käynnistymisen mahdollisuus ovat nostaneet väestö- ja työvoimakysymykset kieltämättä muutoinkin pitkien ongelmaluetteloittemme kärkeen. Ellemme onnistu turvaamaan väestön tasaista kehitystä ja työvoiman saantia, eivät muutkaan ongelmamme ratkea vaan pitkällä tähtäimellä vääjäämättä kärjistyvät nykyisestäänkin.

Useissa maissa on työvoimapulaa lievitetty ulkomaisen työvoiman maahanmuutolla. Saadut kokemukset ovat kuitenkin monessa suhteessa olleet kielteisiä ja uudelleenasennoitumista ulkomaisen työvoiman maahanmuuttoon on aivan viime aikoina ollut havaittavissa Euroopan teollistuneissa maissa. Syntyneet yhteiskunnalliset vääristymät ja häiriöt saattavat painaa vaakakupissa enemmän kuin vierastyövoimalla saatava tuotannon ja hyvinvoinnin lisäys. Suomessa vierastyövoimakysymystä tulee tarkoin punnita eri näkökulmista käsin. Ennen kaikkea meidän on osattava välttää siltä paradoksaaliselta ja kansallisesti kauhistuttavaltakin mutta kuitenkin tulevana mahdollisuutena väikkyvältä tilanteelta, että samanaikaisesti joutuisimme luovuttamaan omaa suomalaista työvoimaamme muihin korkeamman palkkatason

maihin ja itse olisimme pakotetut tuomaan työvoimaa esim. Etelä-Euroopasta. Meidän on pidettävä puolellemme kansakuntien hyvinvointikilvoittelussa; maastamuuttohaukutus kasvaa jos jäämme jälkeen. Suomen kannalta olennaisen tärkeitä olisi, että Ruotsi ja Norja tarkistaisivat suhtautumistaan muualta kuin toisesta pohjoismaasta tulevaan työvoimaan nähden ja siten Suomeen kohdistuva työvoiman imu vähenisi.

Meidän tulisi itse asiassa luoda maahamme olosuhteet, jotka houkuttelisivat Ruotsissa asuvia 300 000 Suomessa syntynyttä takaisinmuuttoon yhtäältä lievittämään syvenevää työvoimavaajasta ja toisaalta siksi, että tämä väestönosa ei varmastikaan voi kulttuuri- ja sosiaalitarpeidensa puolesta elää siinä määrin täysipainoista elämää kuin mihin omassa maassa, perinteellisten tapojen ja tottumusten piirissä sekä omakielisessä ympäristössä olisi mahdollisuus. Maasta- ja maahantakaisinmuuttajien tulisi asettaa vastakkain välittömät aineelliset edut ja ns. elämänlaadun aspektit ja muistaa myös varttuvan sukupolven kohtaloita. Yhteiskuntana meidän on voitava luoda maanmiehillemme kelvolliset olosuhteet asua ja tehdä työtä oman kansansa keskuudessa omassa maassaan.

Ongelmamme pohjoismaisilla työmarkkinoilla on yhtäältä alituinen riski maastamuuttovyöryn käynnistymisestä etenkin parhaan ammattityövoiman osalta ja toisaalta mahdollisuutemme saada maanmiehiämme palaamaan takaisin."

Apul.prof. TAPANI VALKONEN keskittyi maan sisäiseen muuttoliikkeeseen:

"Myös maan koko väestön kasvuun verrattuna pääkaupunkiseutu on paisunut suhteettomasti. Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten yhteinen väkiluku lisääntyi 1960-luvulla noin 140 000 hengellä eli likimäärin Joensuun, Jyväskylän ja Rovaniemen nykyisellä yhteenlasketulla väkiluvulla. Samaan aikaan koko maan väkiluku kasvoi noin 150 000 hengellä. Neljän kunnan väestönlisäys oli siis yli 90 % koko maan väestönkasvusta. Viime aikoina on neljän kunnan muodostaman tungosalueen kasvunopeus hidastunut, mutta Uudenmaan läänin väestönlisäys on siitä huolimatta ollut vuosina 1971-73 lähes 90 % koko maan väestönlisäyksestä.

Kouriintuntuvimmin ilmenee alueellisen kehityksen tasapainottomuus työllisyysilanteessa. Vaikka väestön kasvunopeus on ollut Uudellamaalla poikkeuksellista, ei se ole pysynyt tasoissa työpaikkojen lisääntymisen kanssa. Viime vuonna oli Helsingin työvoimapiirissä keskimäärin yli 11 000 avointa työpaikkaa työn-

välityksessä, kun taas pelkästään Oulun ja Rovaniemen työvoimapiireissä oli yli 12 000 työtöntä työnhakijaa. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan epätasapaino on tunnetusti lisääntynyt viime vuosien aikana.

Väite, että Helsingin seutu kasvaa, koska ihmiset haluavat muuttaa sinne parempaan pitämäänsä ympäristöön, ei pitäne lainkaan paikkaansa. Vain harvat ihmiset pystyvät vapaasti valitsemaan asuinpaikkansa. Useimmilla asuinpaikan määrävät työnsaantimahdollisuudet. Meillä ei ole tehty tarpeeksi perusteellisia tutkimuksia ihmisten suhtautumisesta erilaisiin asuinpaikkoihin, ja tällaiset tutkimukset parhaimmillaankin ovat jossain määrin tulkinnanvaraisia. Olemassa olevien hajatietojen perusteella näyttää kuitenkin selvältä, että suurin osa suomalaisista ei pidä suurkaupunkimaisesta asumisesta ja Helsingin seutua tavoiteltavana."

Myös professori HEIKKI KIRKINEN totesi ruuhkautumisen Helsingin seuduille:

"Muuhan Suomeen verrattuna Helsingin seutu on todellista ruuhka-aluetta. Vuonna 1971 Uudenmaan läänissä oli keskimäärin 103 asukasta maaneliökilometriä kohti, Lapin läänissä vastaava luku oli 2 asukasta, Oulun läänissä 7 asukasta ja Pohjois-Karjalan läänissä 10 asukasta maaneliökilometriä kohti. Helsingin kaupungissa oli keskimäärin 2909 henkilöä maaneliökilometriä kohti, Kemin kaupungissa 328 henkeä ja Joensuussa 425 henkeä maaneliökilometriä kohti."

Väestöpoliittiset päivät, ja tilaisuuteen liittyvä osanottajille jaettu väestövuoden 1974 tietopaketti, sisälsivät rautaisannoksen suomalaista väestötietoutta. Väestöliitto ansaitsee kiitoksen hyvin järjestetystä tilaisuudesta ja toivoo sopii, että jatkoa seuraa tulevaisuudessa.